

Postmodernismens utfordringer til kristen forkynnelse

Av Jon Kvalbein, foredrag på seminar arrangert av FBB Bjørgvin, NLA, 25. Oktober, 2008.

Min disposisjon har tre hovedpunkter:

1. Først vil jeg gi en kortfattet beskrivelse av modernismen og postmodernismen.
2. Deretter vil jeg si litt om hvordan samfunnslivet og kirkelivet i Norge er blitt påvirket av en postmoderne tankegang.
3. Til slutt vil jeg ta fram noen tanker om hvordan den kristne forkynnelsen bør møte den postmoderne utfordringen.

Begrepene "modernisme" og "postmodernisme" er mye brukt for å beskrive viktige trekk ved vår egen tid. Ofte anvendes ordene upresist, og betydningen kan variere ettersom de nyttes innenfor litteratur, kunst, teologi eller filosofi. Min beskrivelse må bli kort og unyansert.

Modernismen

Boktrykkerkunsten, den nye naturvitenskapen og den gryende kapitalismen bidro til å forme et nytt tankesett i Europa fra 1500-1600-tallet. Den kristne helhetstenkningen blir gradvis trent til side. Det oppstår en ny sosial virkelighetsopplevelse – et nytt sett av selvfølgerlige forestillinger som preger menneskenes måte å tenke på.

Dette moderne tenkesettet – som vi her kaller modernismen - kan karakteriseres i fem punkter.

1. Det finnes noe som er sant, og det finnes metoder som leder fram til sannheten. At sannheten finnes, var ikke noe nytt. Kristendommen lærte at Bibelen åpenbarte Guds vilje. Der fant man også sann veiledning til frelse. Men modernismen lærte folk å skjelve mellom ulike former for sannheter. Det som var sant om verden, kunne man avdekke ved forskning. Normative sannheter om rett og galt kunne avklares ved etisk argumentasjon. Mennesket hadde muligheter til å finne fram til sannheten ved egen innsats.
2. Erfaringen og fornuften avgjør hva som er sant. Den kristne tro hadde gjort Gud til avgjørende instans. Det Gud hadde sagt, var sant. Slik ble sannheten forankret utenfor mennesket. Modernismen gjorde mennesket selv til dommer om hva som er sant. Avgjørende instanser ble sansene (empirismen) og fornuften (rasjonalismen). Empirismen lærer at bare det vi kan erfare med sansene, kan gi basis for sann kunnskap. Positivistene ville holde seg til det positivt gitte, dvs det som kunne underbygges logisk eller eksperimentelt.
3. Fordommer, overtro, vanetenkning og falsk bevissthet kan og bør avsløres. De kristne dogmene og normene må ikke få binde samvittighet, tro og liv. Marx ville avsløre religionen som opium for folket, - det var de materielle og økonomiske faktorene som var viktige for samfunnet. Nietzsche ville vise at menneskets tenkning var styrt av viljen til makt. Freud ville avsløre det som "egentlig" ligger til grunn for menneskets handlinger, nemlig driftene.
4. Historien er i utvikling mot noe bedre. Den kristne tro har også et fremadskridende historiesyn. Gud styrer verden fra skapelsen, via Jesu liv og død som historiens sentrum til Jesu gjenkomst og opprettelsen av en ny himmel og en ny jord. Men modernismen kobler fremtidstroen til menneskets selvrealisering. Vitenskapen fører til oppdagelser som gir grunnlag for tekniske nyvinninger. I stadig større utstrekning vil mennesket kunne mestre sine omgivelser og skape bedre vilkår for seg selv. Utviklingen drives fremover mot stadig større fremskritt. Slike tanker fant støtte i Darwins utviklingsteori.
5. Ved å få stadig større frihet ville mennesket kunne realisere seg selv. Ved å oppnå individuell frihet, politisk frihet og faglig kompetanse, vil alle kunne skape seg sitt eget lykkelige liv. Fremtidsoptimismen gav mennesket tro på at det hadde fremtiden i sine hender.

Modernismen gjorde seg sterkt gjeldende i Vesten. Det er en betegnelse på en tenkemåte som preger tidsånden og som ble tatt som en selvfølge i dominerende kretser. For å feste modernismens tidsepoke til hukommelsen har noen sagt at den starter med Bastillens fall under den franske revolusjonen i 1789 og ender med Berlinmurens fall i 1989. Det er naturligvis en forenkling. Ikke få mennesker er fortsatt i dag preget av modernismens tenkning.

Postmodernismen

Men i løpet av 1900-tallet har modernismens tenkesett gått gradvis i oppløsning, ikke minst etter 1968. De moderne idéene ble problematiske. Vi snakker i dag om postmodernismen. "Post" betyr "etter". Det dreier seg om et tenkesett som følger etter modernismen. Vi kan godt beskrive postmodernismen, med utgangspunkt i de samme punktene som er referert ovenfor.

1. Troen på sannheten og metodene er oppløst. Vitenskapen kan ikke fortelle oss hva som er objektivt sant, sier Michel Foucault og Paul Feyerabend. Kunnskapen vi får, er avhengig av de målemetodene vi bruker. Og det finnes ingen metoder som kan garantere at vi har funnet sannheten.
2. Troen på erfaringen og fornuften er oppløst. Sanser, erfaringer og eksperimenter kan ikke gi noen sikker basis for hva som er sant og riktig. Ja, selv fornuften er underlagt mentale føringer som mennesket ikke er klar over selv.
3. Det finnes ingen objektiv avsløringsstrategi. Hvert samfunn former sin egen sosiale verden ved hjelp av sitt språk. Fordi det er mange språk, finnes ingen objektiv virkelighet. Å avsløre falsk bevissthet er derfor ikke mulig. Språket som vi bruker til å beskrive verden, binder vår tenkning og gjør det umulig å avdekke den objektive virkeligheten.
4. Den optimistiske troen på fremtiden er forlatt. Verdenskrigene har vist oss at mennesket kunne bruke sine tekniske fremskritt i ondskapens tjeneste. Vitenskapen bringer oss ikke alltid framover. Ulike kulturer kan heller ikke måles mot hverandre, slik at man kan si at den ene er mer verdifull enn den andre. Derfor finnes det ingen målestokk for fremskritt.
5. Troen på friheten er gått i oppløsning. For det første har vi liten kontroll over vår egen situasjon. Vi har begrensede valgmuligheter. Det er heller ikke sikkert at våre egne valg er til beste for oss selv. Vi har liten oversikt over konsekvensene av våre valg.

Det er ikke vanskelig å registrere spor av en postmoderne tenkning i samfunnslivet.

Postmodernismen har forsterket inntrykket av at de store ideologienes tid er forbi. Nazismen led nederlag under den andre verdenskrigen. Konservatismen står svakt etter 1968. Kommunismen fikk en avgjørende knekk i 1989. Også markedsliberalismen sliter i dag fordi de mange skyggesidene blir åpenbare for stadig flere. Det økonomiske krakket som vi nå opplever er symptom på en kynisk grådighetskultur.

Ringvirkningene ser vi i hele den vestlige verden. De politiske partiene har frigjort seg fra de gamle ideologiene. Den politiske kampen dreier seg ikke om visjoner og idealer, men om makt og pragmatiske løsninger.

Postmodernismens oppløsning av sannhetsbegrepet har ført til relativisme og pluralisme. Ingen har rett til å si at deres eget livssyn er sant framfor andres, hører vi. De som hevder at deres tro er sann, risikerer å bli anklaget for «skråsikkerhet» eller "fundamentalisme". Alle må tolerere at det finnes mange etisk høyverdige måter å leve på. Valg av samlivsform er en privatsak.

De som sier at noe er sant og rett for alle, representerer egentlig en undertrykkende makt. For de gjør mennesker som ikke har funnet deres sannhet, til løgnere som skal bekjempes. Den postmoderne tenkningen omformer ofte sannhetsbegrepet i pragmatisk retning, f. eks. slik: «Sannhet er det som vi kan bli enige om i et fellesskap av likesinnede.» eller: «Sannhet er det som det er godt for oss å tro».

Ja, i et postmoderne klima kan sannhetsspørsmålet bli helt uinteressant. I stedetfor: Er dette sant? spør man: Hva gagner dette meg? Er det gøy? Eller: Kan det selges?

Mye kunne vært sagt om postmodernismens innflytelse i samfunnslivet generelt, men i vår sammenheng er det viktigere å ta dem noen trekk som viser

Postmodernismens innflytelse på kirkelivet

La meg først understreke at for den kristne kirke kan overgangen fra modernitet til postmodernitet byr på mange fordeler. Den slipper å bruke mye tid på å kjempe mot de store anti-ideologiene. Positivismen er nesten død, - få tror at virkeligheten er avgrenset til det som lar seg veie og måle. Rasjonalismen er svekket, få tror at fornuften er noen overordnet avgjørende instans.

Få forkaster den kristne tro fordi den strider mot fornuften eller fordi de ikke kan tro på Bibelens underberetninger. Postmoderniteten har skapt en ny åpenhet, en søkende nysgjerrighet også på det religiøse området. Østerlandske religioner har fått innpass i Vesten. Folk prøver astrologi, meditasjon og alternativ medisin.

Postmodernismens religiøse hovedsynspunkt er: Det finnes ikke en objektiv universell sannhet på det religiøse området.

I sin bok «Postmodernismens utfordring til kristendommens sandhet» (2005) har professor Kurt Christensen ved Dansk Menighetsfakultet beskrevet konsekvensene i 4 punkter:

1. Det er arrogant og intellektuelt uredelig å fastholde en tradisjonell eksklusiv og absoluttisk oppfatning av sin egen religion.
2. Man står fritt til å velge den religion som best imøtekommer ens egne personlige behov.
3. Man er fri til å konstruere en ny religion som er mer tiltrekkende.
4. Man får en mer uengasjert holdning til sin religion.

Dette postmoderne synet på religionen ligger bak overgangen fra kristendomsfaget til KRL-faget, nå RLE-faget.

Før talte norske teologer om kristendommen og religionene. Man var opptatt av å understreke at den kristne tro skilte seg så radikalt ut fra de øvrige religionene at det var galt å omtale kristendommen som en religion. Religionene var menneskenes forsøk på å oppnå lykke og frelse ved egne gjerninger. Kristendommen var en åpenbaring av Guds frelsesvei fra Gud til mennesket i Kristus.

I dag blir kristendommen presentert i skolen som en religion blant mange likeverdige alternativer. K-faget ble KRL-faget som nå er blitt RLE-faget. K-en fjernet fra fagets navn. Faget forutsetter at kristendommen ikke er sann fremfor andre religioner. Overgangen til KRL-faget skjedde ved aktiv medvirkning fra kirken, IKO, Kirkerådet, Kristelig Folkeparti, Menighetsfakultetet og de fleste kristne utdanningsinstitusjonene. De sterkeste prinsipielle motforstillingene kom fra NLA-hold, Misjonssambandet og avisen Dagen.

Det postmoderne klima har ført til at mange kristne i dag stilltiende har slått seg til ro med at den kristne tro bare er uttrykk for en religionstradisjon vi har hatt i Norge gjennom 1000 år, ikke sannheter som er gyldige for alle til alle tider.

En postmoderne tenkning har fått innflytelse på samtidens teologi. Dersom Bibelen betraktes med postmoderne briller, oppløses Bibelens autoritet. Tekstene må tolkes, men det finnes ingen entydig tolkningsnøkkel som kan avdekke forfatternes egentlige budskap. Å tillegge Bibelens forfattere guddommelig autoritet eller å tale om Skriftens inspirasjon lyder meningsløst i postmoderne ører.

Dersom kirken ikke lenger har et sant budskap som gjelder alle mennesker, blir kirken henvist til rollen som samfunnets åndelige velferdsterapeut. Slik helsevesenet skal tilfredsstille den enkeltes legemlige og psykiske behov, skal kirken tilfredsstille individets åndelige behov. Det blir da mennesket – ikke Gud - som definerer kirkens oppgave og eksistensberettigelse.

Selve synet på hva kirken er, blir underminert. Etter vår bekjennelse er kirken samfunnet av de hellige, der evangeliet forkynnes rent og sakramentene forvaltes rett. Men i praksis omfatter Den norske kirke alle døpte, uansett hva de tror og hvordan de lever. Alle skal ha demokratisk rett til å

delta ved valg og øve innflytelse på kirkens liv. Å sette skille mellom uomvendte og frelste, eller mellom sann og falsk lære – er uakseptabelt.

Det vil være galt å si at det postmoderne klima har skylden for den identitetskrisen som Den norske kirke i dag befinner seg i. Men at den postmoderne tidsånden har forsterket krisen, er det ingen tvil om.

Vi har nettopp fått en rapport om Trosopplæringsreformen. Hovedrapporten heter "Kunnskap, opplevelse og tilhørighet». I Lys og liv nr. 4 i år gir en av forfatterne, professor Sverre Dag Mogstad, en vurdering, der det står: " Svært mange av tiltakene har et innhold som vektlegger dåpen, der den enkelte blir kristen ... Tradisjonell omvendelsesforkynnelse er bortimot helt fraværende." Heller ikke trosopplæringen står sterkt. "I prosjektet finner vi få tiltak med rent kunnskapspreg," skriver han, og fortsetter: "Den tidligere kateketiske dimensjon er erstattet av en sosiokulturell pedagogisk tenkning."

Dersom troens sannheter ikke er troverdige, blir opplæringen til tro nedvurdert og erstattet av ulike miljøtiltak. Hvordan kan kirken vente respekt for sin egenart som institusjon når den ikke selv tar sitt trosgrunnlag på alvor?

Det relativistiske klima har lammet kirkens etiske forkynnelse. Kirkemøtet har vedtatt at homofilt samlevende kan være prester, enda Bibelen med tydelige ord forkaster seksuelt samliv mellom to av samme kjønn. Læreoppløsningen blir tydelig ved at det som er synd i ett bispedømme, er tillatt og velsignet i et annet. Alle biskopene er enige om at et positivt syn på homofilt samliv ikke er vranglære, selv om Guds ord sier at de som lever slik, ikke skal arve Guds rike. Like alvorlig er kirkens stilltiende aksept av samboerskap, seksuell utfoldelse før ekteskapet og skilsmisse og gjengifte.

Der det ikke finnes en bekjennelseskirke som tror at Gud har åpenbart sannheten i Kristus og i det profetiske og apostoliske ord, blir mennesket overlatt til seg selv og sine egne tolkninger. Der kirken godtar vranglære, oppløser den seg selv. Der Gud ikke får være Herre, overlates mennesket til sin egen "selvbestemmelse". Og det selvbestemte liv fører til Gudbestemt fortapelse.

I det postmoderne klima er det grodd frem en
postmoderne liberal teologi

Den klassiske liberale teologien oppsto da modernismen for alvor gjorde seg gjeldende i norsk åndsliv. På slutten av 1800-tallet var naturvitenskapens prestisje stor. Positivismen gav intet rom for det overnaturlige. Jomfrufødselen, Jesu guddom, underberetningene, Jesu oppstandelse – alt dette kunne ikke aksepteres i modernitetens verden.

Da oppsto den liberale teologien som en frigjøringsbevegelse som skulle rydde opp i kirkens gamle dogmer, slik at det moderne mennesket kunne tro og samtidig beholde sin fornuft. Den liberale teologien hadde en positiv visjon. De ønsket en kristendom tilpasset den nye tid, slik at kirken ikke skulle bukke under for fremskrittet.

Men bibeltro kristne holdt fast ved kirkens gamle tro. De kjempet mot både modernismen og den liberale teologien. Menighetsfakultetet ble reist. På Calmeyergatemøtet i 1920 avviste de store frivillige organisasjonene samarbeidet med dem som ikke kunne bygge på Skriftens autoritet. Og historien har gitt dem rett. Kristen tro fremmes ikke ved å underkaste seg tidens åndsretninger, men ved å holde fast ved Bibelens sannheter.

De nye postliberale teologene har glemt dette. De vil berge kristendommen ved å tilpasse seg postmodernismen. Når biskop Gunnar Stålsett og Rosemarie Køhn blir hyllet i folkeopinionen, er det fordi de står for en postmoderne kristendom - uten dogmer som folk må tro, og uten bud som folk må følge. Alle er Guds barn. Og fordi ingen kan gå fortapt, bør alle vise stor romslighet overfor sprikende syn på lære og liv.

"Gi oss en kirke som alle kan tro på," sto det i en reklamekampanje for den postmoderne livsstil for noen år siden. Det man ønsker er en kirke som er åpen for alle, tolerant overfor alle og som ikke gir noe menneske dårlig samvittighet.

Etikken blir ikke basert på Skriften. Erfaringen blir tillagt stor vekt. Verdier som sensibilitet, varme, ømhet og medmenneskelighet er viktige når etikken skal utformes i praksis. Med utgangspunkt i slagord som «størst av alt er kjærligheten» blir homofilt samliv ønsket velkommen av mange prester og biskoper.

Postmoderne tenkning har også fått innflytelse på Menighetsfakultetet. Kurt Christensen skriver: «Også Jan-Olav Henriksen synes på baggrund af en dyb indlevelse i den postmoderne situation i princippet at være rede til at foretage vidtgående korrektioner af den overleverede kristendom for at komme på samtalehold af de postmoderne menneske, uten at det dog er helt tydeligt, hvad en sådan korrektion konkret går ud på. Alternativet er ifølge Henriksen, at vi står «i fare for å føre den kristne livstydning inn i en gettoisert tilværelse».

Men omkostningene ved en slik tilpassing kan bli store. Relativismen gir intet menneske trygghet eller lykke. Et samfunn kan heller ikke i lengden bygges på en relativistisk ideologi. Postmodernismen blir antagelig en forholdsvis kortvarig åndsretning. Dersom teologien gifter seg med tidsånden, blir det neppe noe fruktbart og varig ekteskap. Den kristendom som knytter seg nært til postmodernismen, risikerer ganske snart å bli avskrevet sammen med postmodernismen.

”Emerging churches”

(Dette punktet ble hoppet over da foredraget ble fremført av tidsmessige grunner)

Hvordan skal kirken møte utfordringen fra postmodernismen? De såkalte «emerging churches» er et bevisst forsøk på å tilpasse kirkeliv og forkynnelse til den postmoderne tenkningen.

«Emerging churches» er en samlebetegnelse på en bevegelse som begynte i USA og har forgreninger i England og andre europeiske land. Vi kaller dem ”emerging churches” – noen god norsk oversettelse har jeg ikke funnet. Informasjon om disse kan finnes på nettadresser som www.emergentys.com og www.emergentvillage.com. Brian McLaren anses som ideologen bak bevegelsen. Blant hans bøker kan nevnes: ”Reinventing your Church (1998)”, ”A New Kind of Christian” (2001) og ”The secret Message of Jesus” (2006).

Brian McLaren anklager den kristne kirke for å sitte fast i en foreldet kultur. Det paradigmeskiftet som er skjedd i samfunnet, må føre til et tilsvarende paradigmeskifte i kirken, skriver han. Den nye virkelighetsforståelsen, tenkemåten og livsstilen må føre til «emergence» - en ny måte å være kirke på.

Det moderne mennesket er åpne for det intuitive og følelsesmessige. De har mistet troen på at fornuft og logikk kan gi svaret på livets dypeste spørsmål. McLarans teologiske hovedverk er ”A Generous Orthodox” (2006). Han understreker her betydningen av å vise en generøs holdning over mennesker med en annen livssynsmessig bakgrunn.

En viktig oppgave blir å bygge broer til samtidens kultur ved å utvikle nye samværsformer, gjerne knyttet til arbeidsplasser, skoler, helsesportssentra og fritidsaktiviteter. Man sikter mot å nå subkulturer, det kan være studenter, unge voksne, eldre, eller spesielle kulturer. De kan møtes i kirkebygg, men like gjerne utenfor i nøytrale lokaler. Det legges mye vekt på en avslappet atmosfære og et godt sosialt miljø. McLaren betrakter kirker som steder folk kan *tilhøre før de tror*.

”Emergens”-bevegelsen er opptatt av å understreke at gudsriket skal realiseres i alle sammenhenger. Det medmenneskelige aspekt understrekes. Men Den Hellige Ånds gjerning er også viktig. For selv om vi alle er innesperret i vårt språk og vår sosiale bakgrunn, er Ånden i stand til å bryte gjennom disse sprerringene, åpenbare sin virkelighet for oss og skape fellesskap.

Men hvordan vil McLaren tilrettelegge forkynnelsen i et postmoderne miljø?

McLaran har fått mye – og berettiget – kritikk for å unnlate å gi klare svar på en rekke viktige teologiske og etiske spørsmål. Han skriver ”på den ene siden”, og ”på den andre siden”. Leserne får ikke inntrykk av at Bibelen kan være noen autoritet. Inntrykket blir nettopp ”postmodernistisk”, nemlig at sannheten er noe relativt, og at kristne ikke kan gi svar på noe som helst. Her finnes intet oppgjør med en postmoderne virkelighetsforståelse. McLaren hevder at all sannhet er kontekstuell.

Dersom vi fremstiller kristendommen som sann, støter vi fra oss mange mennesker, skriver Tony Jones i sin bok ”Postmodern Youth Ministry” (2001). Det kristne språket (ordene, begrepene,

symbolene, tradisjonene, dogmene og verdiene) lager skille mellom oss og andre mennesker. Vi må ikke lete etter objektive sannheter i Bibelen. Begrepene "synd" forstått som forbrytelse mot Gud, er irrelevant. Dermed er også forsoning unødvendig.

Hva skal man så forkynne?

Jo, man kan forkynne at Guds rike er på vei. Avstanden mellom det kristne og det sekulære må brytes ned. Gud har gitt oss i oppdrag å underlegge oss jorden. Gudsriket skal øve innflytelse og forandre det som blir betraktet som sekulært til noe som er hellig. Vandringsen med Jesus som rollemodell vil forme det kristne livet.

Mot de «emerging churches» har det vært rettet sterk kritikk nettopp fordi man der synes å oppgi sentrale deler av den kristne tro i møte med den postmoderne tidsånden.

For dem som ønsker en mer nyansert og grundig fremstilling og vurdering av «emerging churches» vil jeg vise til Ove Conrad Hanssens artikkel i Halvårsskrift for praktisk teologi 2007: "Kirke i en ny tid? Utfordringer fra "emerging churches" og "fresh expressions of church". Dansk menighetsfakultet har nettopp utgitt professor Asger C. Højlunds hefte «Emerging Churches. En ny måte at være kirke på» (Credo 2008). Jeg anbefaler også Scott Smiths bok «Truth & the New Kind of Christian. The Emerging Effects of Postmodernism in the Church» (Wheaton 2005).

Hvordan komme postmoderne mennesker i møte?

Er det da mulig å komme det postmoderne mennesket i møte på en positiv måte? Etter mitt skjønner er svaret ja. La meg bare nevne fire korte punkter:

1. Tilby ungdom et kristent miljø.

KRL-generasjonen har lært at religion er alminnelig, og at religiøs praksis er en del av de fleste menneskers daglige liv. Barn og unge søker etter opplevelser. De har et uendelig tilbud av opplevelsesparker, digitale spill, filmer, TV og dataprogrammer. Her gis stadig nye muligheter, "nye liv" og nye sjanser. De orienterer seg i denne virkeligheten ved prøving og feiling. De bruker "smake- og kjenne"-metoden.

Dette bør utfordre oss positivt. Er det kristne fellesskapet jeg innbyr til, slik at det smaker godt. Er nye velkommen. Blir de oppdaget og verdsatt. Den kristne forsamling er omtalt som et samfunn av lemmer på samme legeme, grener på samme vintre, et sted der Åndens frukter viser seg: kjærlighet, glede, fred (Gal 5:22). Dette bør unge få oppdage.

2. Vis fasthet og integritet

Den flytende postmoderniteten skaper et behov for å møte noe fast - mennesker med overbevisning og integritet. De trenger ledere som står for noe. Ungdom ønsker å se samsvar mellom liv og lære.

3. Gi tid og tålmodighet.

Både forkynnere og kristne generelt må være villige til å samtale om sine tro, og ta tid til å besvare spørsmål. Postmoderne mennesker trenger noen som vil være tålmodige medvandrere.

4. Gi kristen kunnskap.

I de gamle vekkelsestider kunne folk sin katekisme og Pontoppidans forklaring. Kristendomskunnskapen var veden som vekkelsespredikantene kunne tenne i brann. Nå må det legges større vekt på opplæring. Bibelske kjerneord må forklares grundig slik at de gir mening. Vårt kristne lekmannsarbeide har ikke omstilt seg og påtatt seg dette ansvaret i tilstrekkelig grad.

Men hvordan skal vi så møte

postmodernismens utfordringer til forkynnelsen.

Først bør vi understreke at vår tids pluralistiske klima ikke er noe nytt i kirkens historie. I den første kristne tid møtte de kristne både den greske filosofien, den romerske keiserdyrkelsen og en rekke ulike religioner som alle gjorde krav på å være sanne.

Både Jesus og Paulus måtte ta hensyn til hvilke tanker folk hadde gjort seg. Men deres forkynnelse er ingen tilpassing som går på bekostning av budskapet. Ofte er det tale om en direkte konfrontasjon. Jesus erklærte seg som Messias, selv om ypperstepresten betraktet dette som gudsbespottelse (Matt 26:63ff). Ja, Jesu forkynnelse av seg selv som Guds Sønn, førte ham inn i døden på korset. I Apostlenes gjerninger 14 leser vi om Paulus og Barnabas i konfrontasjon med Zevs-yrkelsen: «Og vi forkynner dere evangeliet, at dere skal vende dere bort fra disse falske guder til den levende Gud.» (v.15)

Resultatet ble at Paulus ble steinet. Det var så vidt han overlevde. Men sammen med Barnabas fortsatte han å forkynne evangeliet. De trøstet disiplene og «formante dem til å holde fast ved troen og sa: Vi må gå inn i Guds rike gjennom mange trengsler.» (22).

I konfrontasjonen og forfølgelsen vokste Guds rike. De pluralistiske omgivelsene satte sine krav: "For jøder krever tegn, og grekere søker visdom – vi kunne føye til: modernistene krever logikk og fornuft, postmodernismen krever at alle religioner er likeverdige –

Men, skriver Paulus, "vi forkynner Kristus korsfestet, for jøder et anstøt og for hedninger en dårskap"(1 Kor 1: 22f).

De holdt fast ved evangeliet, fordi de var viss på at det var bare det sanne evangelium som kunne frelse mennesker fra død til liv.

Den lærdommen må vi ta med oss i møte med dagens postmodernisme.

Og da vil jeg si:

Forkynn den frelseshistoriske fortellingen

Postmodernismen avviser modernismens metafortellinger. Fra en kristen synsvinkel kan vi si at dette gjøres med full rett. Fortellingen om fornuften som skaper en idealverden for alle, er fortellingen om det autonome mennesket som har forkastet Gud for å skape seg sin egen lykke.

Det tyvende århundrets ideologier, enten de kalles nazisme, fascisme, kommunisme, liberalisme, modernisme eller postmodernisme – er alle ismer, fortellinger uten Gud. Ja, legg merke til at postmodernismen – som avviser alle de store fortellingene – selv er en stor fortelling, nemlig fortellingen om en verden der det ikke finnes faste holdepunkter og der det enkelte menneske er henvist til å finne sin egen vei.

Alle menneskelige ismer er fortellinger der «Guds sannhet blir byttet ut mot løgner». Rom. 1 viser hvordan det går med mennesker som «ikke brydde seg om å eie Gud i kunnskap» (Rom 1:28). En av forkynnelse oppgaver er å rive ned alle tankebygninger som reiser seg mot kunnskapen om Gud (2 Kor 10:5)

Men den store fortellingens tid er ikke forbi, slik postmodernismen hevder.

Den kristne forkynnelse må fastholde at Gud er historiens Herre. Han har skapt alt, han oppholder alt. Han har skapt med hensikt. Historien startet med: Bli lys! Kosmos og alt liv ble skapt ved Guds ord. Mennesket ble skapt i Guds bilde, til mann og kvinne, for å leve etter Guds vilje. Mennesket falt i synd, og ble utvist av Edens hage. Men Gud sendte Jesus Kristus til soning for våre synder. Det er mulig for en synder å bli frelst av bare nåde for Jesu skyld!

Jesu død og oppstandelse er vendepunktet i historien og starten på misjonstiden. Evangeliet om Jesus skal forkynnes for alle folkeslag, inntil enden kommer. Guds folk er kalt til å virkeliggjøre hans vilje i verden. Historien avsluttes med dommen, deretter følger evig liv eller evig fortapelse.

Denne metafortellingen må forkynnes som den meningsfulle og helhetsskapende fortelling som hele menneskehetens historie og hvert enkelt menneskes liv skal tolkes inn i. Frelsehistorien gir sammenheng, trygghet, identitet, tilhørighet, forankring og håp.

Forkynn Jesus som sannheten

Den neste utfordringen fra postmodernismen gjelder selve sannhetsforståelsen. Kan vi i en postmoderne kultur forkynne at Jesus er «Veien, Sannheten og Livet» og at Jesus er eneste veien til frelse?

I GT brukes ordet æmæt for sannhet. Det brukes for å betegne en virkelighet som er fast, bæredyktig, gyldig og forpliktende og derfor sann. Når det sies at en person er sann, betyr det at han er trofast og pålitelig – det er en som man kan stole på, en som holder sine løfter.

Det dreier seg altså ikke om et teoretisk, vitenskapelig sannhetsbegrep. Guds sannhet kan ikke gripes i sin fylde av fornuften. Men den kan erfares ved tillit til Guds trofasthet. Gud kan testes på at Guds ord oppfylles.

Guds sanne ord svarer til virkeligheten. Denne sannhetsforståelsen er dominerende i NT. Hos Paulus er sannheten selve evangeliet. Å forkynne evangeliet er det samme som om tale sant. Sannheten er den sanne autoritative Guds lære. Sannheten står i motsetning til vranglæren, som er en forførende villfarelse.

Det syndige mennesket lever i løgner. Det har «byttet bort Guds sannhet mot løgner og æret og dyrket skapningen framfor Skaperen». Men de kan frigjøres ved å møte sannheten, Jesus Kristus selv, han som er Veien, Sannheten og Livet. Sannheten bringer liv og frelse. Kristus rettferdiggjør og helliggjør den troende ved sine nådemidler. Den Hellige Ånd, som også kalles Sannhetens Ånd leder Guds barn frem til hele sannheten.

Altså: Gud er sannheten. Jesus Kristus er sannheten. Den Hellige Ånd er sannheten. Evangeliet er sannheten. Summen av Guds ord er sannhet.

Denne bibelske tenkningen om sannheten må vi frimodig ta fram i forkynnelsen.

Den kristne tro nedvurderer ikke den vitenskapelige sannhet. I motsetning til den postmodernismen vil en kristen sannhetstenkning legge vekt på at det finnes en objektiv virkelighet og at den i noen grad kan erkjennes gjennom vitenskapelige metoder

Den kristne sannhetstenkning omfatter imidlertid mer enn den vitenskapelig erkjennbare sannhet. Guds åpenbarte sannhet er eksistensiell og personlig. Det innebærer to ting:

1. Sannheten stammer fra en personlig og treenig Gud. Sannheten har sin kilde i Faderen. Sønnen kom for å vitne om sannheten, ja, han er Sannheten. Ånden åpenbarer sannheten til oss mennesker i Ordet.
2. Sannheten må mottas personlig av det enkelte menneske. Jesus omskaper den troendes liv. Å motta frelsen er å la Sannheten forme livet slik at man «gjør sannheten» (Gal 4:19). Søren Kierkegaard har sterkt fremhevet at Sannheten er noe man engasjerer seg lidenskapelig for. Kristenlivet er ingen sektor i livet, ingen hobbyaktivitet, men et totalengasjement. Jesus er virkelig Sannheten, Veien og Livet.

De kristne frelsessannheter er åpenbarings sannheter, formidlet til oss gjennom de profetiske og apostoliske skrifter i Bibelen.

Postmodernismen relativisme må avsløres i forkynnelsen. Vi bør si: Dersom noen forteller deg at det ikke finnes noe som er sant, så ta ham på alvor – og stol ikke på ham! For dersom det ikke finnes noe som er sant, er heller ikke postmodernismen sann. Hvis det ikke finnes noe som er fornuftig, er heller ikke postmodernismen fornuftig. Dersom det ikke er mulig å finne meningen i det skrevne ord, da er postmodernismen også meningsløs når den presenterer seg i ord.

Forkynn Jesus som eneste veien til frelse

Kristendommen er eksklusiv. Det finnes bare en Gud. Jesus sier: «Ingen kommer til Faderen uten ved meg». «Det er ikke frelse i noen annen». Her står den kristne tro i et direkte motsetningsforhold til postmodernismen relativisme. Det innebærer at alle andre religioner og livssyn er avveier.

RLE-faget er ikke et nøytralt fag. Faget hviler på et dogme: Alle religioner og livssyn har samme verdi. De er like sanne, sies det. Dette er tilslørende språkbruk. For alle religioner og livssyn står i et motsetningsforhold til hverandre. Saken er: Er alle sanne, er ingen av dem sanne.

Nå kan man forstå at religioner og livssyn blir fremstilt sideordnet i et religionsvitenskapelig fag på akademisk nivå. Men når denne ideologien ligger til grunn til en opplæring av alle barn fra 6-årsalderen, dreier det seg om en pedagogisk katastrofe.

Dersom Jesus er eneste veien til frelse, er det helt uakseptabelt at kristendommen blir sidestilt med andre religioner og livssyn som leder til evig fortapelse. RLE-faget er etter mitt skjønn et forførende fag. Jeg vil ikke undervurdere den innsats kristne lærere gjør innenfor de rammer som faget setter. Men når så få kristne reagerer imot faget, viser det hvordan den postmoderne relativismen har fått godt tak blant kristne i Norge. At det ikke er et sterkere rop etter alternative kristne grunnskoler, er symptom på en sløvhetstilstand i norsk kristenliv.

Det er oppsiktsvekkende at kristendommen er begravd blant religionene i et land der 80 % av foreldrene døper barna sine og lover å oppdra dem i den kristne tro. Det er en viktig oppgave for forkynnelsen å minne foreldrene om at barna tilhører Gud, og at foreldrene har ansvar også for den oppdragelsen de tillater andre å gi sine barn. Dersom kristne foreldre er mer opptatt av å kjøre barna til idrettstrening enn av å gi sine barn sann opplæring i den kristne tro, vil avkristningen skyte ny fart i årene som kommer.

Jeg husker Carl Fr. Wisløff sa det for noen år siden: De kristne hjem betyr mer for norsk kristenliv enn alle våre evangeliske aksjoner til sammen. Hvordan er det i dag. Tar de kristne hjemmene sitt oppdrageransvar på alvor?

Forkynn livet to utganger

Når den postmoderne relativismen har fått slik innflytelse innen kristenheten, må det sees på bakgrunn av den manglende forkynnelse av livet to utganger. Ingen taler sterkere om fortapelsen enn Jesus Kristus selv.

I lang tid har Vårt Land hatt en intervjuserie som kalles «Min tro». Her kommer alle slags trosoppfatninger til orde. Vi får servert mange selvkonstruerte religiøse tanker. Meget sjelden møter vi her mennesker med en bibelsk tro. Intervjuserien er helt i tråd med den postmoderne tidsånden.

I Bibelen er mennesket skildret som leiren i Guds hånd. Postmodernismens tenkning har gjort Gud til leire i menneskets hender. Mennesket har avsatt Gud og lager sin egen selvkonstruerte tro.

Hva betyr egentlig «min» tro – den tro som jeg selv har laget? Det store spørsmålet på dommens dag, er ikke hva jeg tror om Gud, men hva Gud tror om meg. På dommens dag finner Gud oss alle. Da kan han finne meg på ett av to steder.

Enten finner han meg «i Kristus», «ikledd Jesu rettferdighet», som Guds barn frelst av nåde. Eller så finner han meg «utenfor Kristus». Da er jeg «uten Kristus, uten håp og uten Gud i verden» (Ef. 2). Det dreier seg om evig salighet eller evig fortapelse.

Om tidsånden skifter og historien endrer seg, er Gud den samme. Mennesket er det samme. Den som leser Bibelen, vil se hvor utrolig aktuell denne boka er – selv om den er skrevet for 2-3 årtusener siden.

Det postmoderne mennesket trenger det samme evangelium som det moderne mennesket, ja, som alle mennesker til alle tider trenger: «Ved dette ville Gud vise sin rettferdighet i den tid som nå er, så han kunne være rettferdig og rettferdiggjøre den som har troen på Jesus» (Rom 3:26).

Forkynn til samvittigheten

I en postmoderne virkelighet er det en sterk fristelse å presentere kristendommen på tidsåndens premisser. Da blir kristendommen et tilbud i konkurranse med andre, et tilbud som markedsføres på menneskets premisser.

Hva kan kristendommen tilby meg? Spør noen. Noen svarer: Harmoni, fred, trygghet, helse, lykke, åndskraft og sterke opplevelser. Herlighetsteologiens popularitet skyldes at kristendommen markedsføres ensidig som svar på menneskets behov, mens de sidene som vekker anstøt, holdes tilbake. Menneskets syndige natur, syndens evige konsekvenser, fortapelsen, anfektelsen, livet under korset kommer ikke til uttrykk i forkynnelsen.

Men der menneskets fortapte tilstand ikke blir skildret på bibelsk vis, kommer heller ikke frelsen og nåden til uttrykk i sin frigjørende fylde. Det er farlig når helliggjørelsen blir en jakt etter større åndelighet og sterke manifestasjoner. Man risikerer å havne i en religiøs lovtrelldom.

Forkynnelsen bør være rettet mot samvittigheten. Loven skal forkynnes slik at den hellige Gud får tale med sitt krav om hellighet og fullkommenhet. Loven skal jage en urolig samvittighet til Kristus. Evangeliet skal la samvittigheten finne hvile i å høre at alt det Gud krever av deg, har Kristus gjort for deg. Hans død for dine synder har gjort deg rettferdig for Gud. Hans oppstandelse til nytt liv er din seier. Frelsesverket er gjort en gang for alle, og det er ditt, også når du opplever at den gamle Adam lever i deg. Du er samtidig synder og rettferdig, fordi Jesu rettferdsdrakt dekker deg for Gud.

Forkynn Guds bud og formaninger

Postmodernismen hevder at vi konstruerer virkeligheten med de begrepene vi bruker for å beskrive den. I noen grad bør vi gi postmodernismen rett i dette. I dag er mange opptatt av å bruke ord til å skaffe seg makt og innflytelse. Avlivning av uønskede ufødte barn blir kalt «selvbestemt abort». Avlivning av gamle og syke blir kalt «dødshjelp». Samliv mellom to av samme kjønn blir inkludert i ekteskapsbetegnelsen.

Det er viktig at kristne kan avsløre maktspråk som brukes for å endre folks tankegang. Men som kristne bør vi reagere særlig sterkt når postmodernismens dekonstruksjon brukes på de bibelske tekstene. Det finnes ingen fastlagt mening i teksten, sier de. Meningen er leserens verk. Alle tolkninger er like verdifulle.

Vi ser hva resultatet blir innenfor teologien. Interessen for dogmatikk sviner. Her gis rom for mange tolkninger. Vanlige normer for bibeltolking blir brutt. Etikken blir løsrevet fra Skriften. Biskop Rosemarie Køhn sa stadig: «Jeg føler at ...», og brukte sin magefølelse til å veilede stikk motsatt av Skriftens ord i homofilisprøsmålet. Et sekulært kjærlighetsbegrep og hensynet til erfaringen setter Guds skaperordning og Guds bud til side. Postmodernismen som avviser tekstens mening og gir den enkelte leser romslige tolkningsmuligheter undergraver teologien som fag.

Vi må forkynne at Guds åpenbaring har en bestemt hensikt – den er gitt som veiledning til frelse og et meningsfullt liv. Guds bud er gode for alle. Guds bud må konkretiseres og anvendes inn i folks dagligliv.

Forkynn "Så sier Herren"

Til alle tider har den kristne tro blitt båret frem av autoritativ forkynnelse, der autoriteten var knyttet til Guds Ord. Profetene i GT talte «Så sier Herren». Da Jesus talte, ble folket slått av forundring fordi han lærte dem som en som hadde myndighet». Paulus forkynte med Ånds og krafts bevis (1 Kor 2:4). I Rom 10.17 leser vi: «Så kommer da troen av forkynnelsen som en hører, og forkynnelsen som en hører, kommer ved Kristi ord.» Vi må forkynne slik at tilhørerne får tillit til Guds Ord.

Strid den gode strid

Postmodernismen bør i forkynnelsen i hovedsak møtes med konfrontasjon. Forkynnelsen må ta et oppgjør med postmodernismens relativisme.

Paulus stod midt i en liknende åndskamp. Han opplevde vekkelser og frafall. Med sorg måtte Paulus konstatere: "Demas forlot meg, fordi han fikk kjærlighet til den nåværende verden". (2 Tim 4). Han ble tatt av tidsånden.

Jeg vil avslutte med å sitere v.2-8. Paulus gir her formaninger, idet han ser at hans tjenestetid snart er slutt. Og de kan vi ta til oss, vi som er samlet her i dag:

”Forkynn Ordet! Vær rede i tide og utide. Overbevis, irettesett og trøst,
For det skal komme en tid da de ikke skal tåle den sunne lære, men etter sine egne lyster skal de ta seg lærere i mengdevis, etter som det klør i øret på dem. (Er det ikke så vi aner postmodernismens pluralisme)
Men være du edru i alle ting. Lid ondt, gjør en evangelists gjerning, fullfør din tjeneste.
For jeg blir alt ofret, og tiden for min bortgang forestår.
Jeg har stridd den gode strid, fullendt løpet, bevart troen,
Så ligger nå rettferdighetens krans rede for meg, den som Herren, den rettferdige, skal gi meg på den dag – ja, ikke bare meg, men alle som har elsket hans komme.”

Den gode strid, opplevdes ikke alltid god. Paulus ble forfulgt og fengslet. Men striden var god, fordi han hadde fulgt kallet, fullendt løpet og bevart troen. Nå er det du og jeg som er kalt til å kjempe denne striden for evangeliet i vår tid.